

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 15.9.2006
COM(2006) 508 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**Διαμόρφωση γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών για την παρακολούθηση της
ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην κοινή γεωργική πολιτική**

{SEC(2006) 1136}

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να παρουσιάσει τις εργασίες που έχουν αναληφθεί με σκοπό τη διαμόρφωση δεικτών για την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ).

Στην παρούσα ανακοίνωση περιγράφεται το πολιτικό πλαίσιο για τη διαμόρφωση γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών, αναλύεται η ανάγκη διαμόρφωσης των δεικτών αυτών σε συνδυασμό με την υπό εξέλιξη διαδικασία μεταρρύθμισης της ΚΓΠ, γίνεται ανασκόπηση της προόδου των σχετικών εργασιών και επισημαίνονται οι βασικές προκλήσεις και δράσεις για τις μελλοντικές εργασίες. Βάσει των στοιχείων αυτών, η Επιτροπή εκτιμά ότι, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι αυξανόμενες ανάγκες χάραξης πολιτικής, το σύστημα πληροφόρησης για την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΓΠ πρέπει να αναπτυχθεί περαιτέρω, να ενισχυθεί και να παγιωθεί, ιδίως μέσω της θέσπισης μόνιμου και σταθερού μηχανισμού για τη διαχείρισή του.

Η ανακοίνωση συνοδεύεται από έγγραφο εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής, όπου περιγράφεται λεπτομερέστερα το έργο που επιτελέστηκε για τη διαμόρφωση και συγκέντρωση των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών, παρατίθενται οι κυριότερες διαπιστώσεις και αναλύονται οι προτάσεις που παρουσιάζονται στην παρούσα ανακοίνωση.

2. ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ (Ιούνιος 1998) προσυπέγραψε την αρχή σύμφωνα με την οποία η περιβαλλοντική διάσταση θα πρέπει να ενσωματωθεί σε όλες τις κοινοτικές πολιτικές. Τόνισε επίσης τη σημασία που έχει η διαμόρφωση κατάλληλων περιβαλλοντικών δεικτών, τόσο για την αξιολόγηση των επιπτώσεων των διαφόρων οικονομικών τομέων – συμπεριλαμβανομένου του γεωργικού – στο περιβάλλον, όσο και για την παρακολούθηση της προόδου στην ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών,.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (Δεκέμβριος του 1999) ενέκρινε τη στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στην ΚΓΠ. Η στρατηγική καθορίζει σχετικούς στόχους για τα ύδατα, τη χρήση γης και το έδαφος, την αλλαγή του κλίματος και την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, καθώς και για το τοπίο και τη βιοποικιλότητα, επιβεβαιώνοντας ότι η διατήρηση των φυσικών πόρων είναι απαραίτητη για τη μακροπρόθεσμη αειφορία της γεωργίας. Στα συμπεράσματά του, το Συμβούλιο ζήτησε την τακτική υποβολή εκθέσεων σχετικά με την πρόοδο της ενσωμάτωσης, οι οποίες θα βασίζονται σε γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ (Ιούνιος 2001) επικρότησε τη στρατηγική της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη¹, σύμφωνα με την οποία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις όλων των πολιτικών. Ενέκρινε επίσης τα συμπεράσματα

¹ COM(2001) 264, «Αειφόρος ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη».

του Συμβουλίου Γεωργίας (Απρίλιος 2001) σχετικά με την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης και την αειφόρο ανάπτυξη στο πλαίσιο της ΚΓΠ, κάλεσε δε την Επιτροπή να παρακολουθεί και να αξιολογεί σε τακτική βάση τη στρατηγική του Συμβουλίου για την ενσωμάτωση και να συνεχίσει τις προσπάθειές της για την περαιτέρω βελτίωση της σειράς γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών και για τον προσδιορισμό των στατιστικών αναγκών σχετικά με τους εν λόγω δείκτες.

Ανταποκρινόμενη στα αιτήματα του Συμβουλίου, η Επιτροπή εξέδωσε δύο ανακοινώσεις. Στην πρώτη ανακοίνωση, με τίτλο «Δείκτες για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην κοινή γεωργική πολιτική»², καθόρισε δέσμη 35 γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών και παρουσίασε αναλυτικό πλαίσιο για τη διαμόρφωσή τους.

Στη δεύτερη ανακοίνωση, με τίτλο «Στατιστικές πληροφορίες που απαιτούνται όσον αφορά τους δείκτες για την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην κοινή γεωργική πολιτική»³, η Επιτροπή επεκτάθηκε περισσότερο στην έννοια του δείκτη και καθόρισε τις πιθανές πηγές δεδομένων, καθώς και τις πληροφορίες που χρειάζονται για να καταστούν οι δείκτες λειτουργικοί.

Οι δύο αυτές ανακοινώσεις της Επιτροπής αποτέλεσαν τη θεωρητική βάση για τη δρομολόγηση της επιχείρησης IRENA (υποβολή εκθέσεων βάσει δεικτών σχετικά με την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στη γεωργική πολιτική), το Σεπτέμβριο του 2002. Η επιχείρηση αυτή, της οποίας σκοπός ήταν η διαμόρφωση σειράς γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών, ολοκληρώθηκε στα τέλη του 2005.

Η ανανεωμένη στρατηγική της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη, η οποία εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2006, επανεπιβεβαίωσε την ανάγκη ενσωμάτωσης της αειφόρου ανάπτυξης στη διαδικασία χάραξης πολιτικής σε όλα τα επίπεδα. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να υπάρχει συνοχή μεταξύ όλων των πολιτικών της ΕΕ και να εξασφαλίζεται ότι οι σημαντικότερες αποφάσεις σχετικά με τις πολιτικές λαμβάνονται με πλήρη επίγνωση του οικονομικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού τους αντίκτυπου.

3. ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΚΓΠ

3.1. Πρόοδος στην ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στην ΚΓΠ

Μέσω της διαχείρισης μεγάλου τμήματος του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴, η γεωργία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση των περιβαλλοντικών πόρων της ΕΕ. Ο γεωργικές δραστηριότητες συνετέλεσαν ανά τους αιώνες στη δημιουργία και διατήρηση μεγάλης ποικιλίας ημιφυσικών ενδιαιτημάτων και γεωργικών τοπίων, τα οποία φιλοξενούν πλούσια χλωρίδα και πανίδα και συντηρούν μια πολύμορφη αγροτική κοινότητα.

Τις τελευταίες δεκαετίες, η ευρωπαϊκή γεωργία άλλαξε σημαντικά και οι αλλαγές αυτές θα συνεχιστούν στο μέλλον. Χάρη στις τεχνολογικές εξελίξεις (π.χ. βελτιωμένα αγροχημικά προϊόντα και σπόροι, καλύτερες φυλές ζωικού κεφαλαίου), αυξήθηκε η απόδοση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και η γεωργία κατέστη πιο ανταγωνιστική.

² COM(2000) 20 της 26^{ης} Ιανουαρίου 2000.

³ COM(2001) 144 της 20ής Μαρτίου 2001.

⁴ Η γεωργία καλύπτει περισσότερο από 40% της έκτασης της ΕΕ – 25.

Ωστόσο, οι αλλαγές στη χρήση γης και στις καλλιεργητικές πρακτικές, οι οποίες συνδέονται με την εξειδίκευση και την εντατικοποίηση, είχαν παράλληλα αρνητικές επιπτώσεις στα ύδατα, το έδαφος, τον αέρα, τη βιοποικιλότητα και τα ενδιαιτήματα. Ταυτοχρόνως, η εγκατάλειψη των γεωργικών δραστηριοτήτων σε ορισμένες περιθωριακές περιοχές, εξαιτίας κοινωνικών και οικονομικών παραγόντων, συνιστά σοβαρή απειλή για το γεωργικό περιβάλλον και το αγροτικό τοπίο.

Ο τελευταίες μεταρρυθμίσεις της ΚΓΠ ήταν η απάντηση στη διπλή πρόκληση που συνιστούν η μείωση των γεωργικών πιέσεων στο περιβάλλον και η προώθηση της παροχής περιβαλλοντικών υπηρεσιών από τον γεωργικό τομέα.

Από το 1992, προκειμένου να εξυπηρετήσει καλύτερα τους στόχους της αειφορίας, η ΚΓΠ προσαρμόζεται συνεχώς μέσω διαδικασίας ριζικής μεταρρύθμισης που αποσκοπεί στη στροφή από μια πολιτική στήριξης των τιμών και της παραγωγής σε μια πολιτική που προωθεί την άμεση στήριξη του εισοδήματος και μέτρα αγροτικής ανάπτυξης. Το επόμενο στάδιο της μεταρρυθμιστικής αυτής διαδικασίας ήταν η Agenda 2000, σύμφωνα με την οποία η ΚΓΠ θα πρέπει όχι μόνο να βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα της γεωργίας της ΕΕ, να εγγυάται την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων και να συμβάλλει στη σταθεροποίηση του γεωργικού εισοδήματος, αλλά και να προσφέρει περιβαλλοντικά οφέλη, να αναβαθμίζει το αγροτικό τοπίο και να ευνοεί την ανταγωνιστικότητα των αγροτικών περιοχών ανά την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η μεταρρύθμιση της ΚΓΠ το 2003⁵ προώθησε περαιτέρω την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΓΠ. Ενίσχυσε ορισμένα μέτρα τα οποία ενθαρρύνουν τη χρήση γης και τις πρακτικές που συμβιβάζονται με την προστασία των περιβαλλοντικών πόρων, στο πλαίσιο τόσο του πρώτου πυλώνα (πολιτική στήριξης της αγοράς και του εισοδήματος) όσο και του δεύτερου (πολιτική αγροτικής ανάπτυξης).

Στον πρώτο πυλώνα, τα βασικά μέτρα είναι η αποσύνδεση, η υποχρεωτική πολλαπλή συμμόρφωση και η διαφοροποίηση. Η αποσύνδεση των περισσότερων άμεσων ενισχύσεων από την παραγωγή μειώνει πολλά από τα κίνητρα για εντατική παραγωγή, τα οποία είχαν προκαλέσει αύξηση των περιβαλλοντικών κινδύνων. Με την πολλαπλή συμμόρφωση, η χορήγηση της πλήρους άμεσης ενίσχυσης εξαρτάται από την τήρηση, σε ολόκληρη την εκμετάλλευση, μιας σειράς θεσμικών απαιτήσεων διαχείρισης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται περιβαλλοντικά πρότυπα. Οι αποδέκτες των άμεσων ενισχύσεων οφείλουν επίσης να διατηρούν όλες τις γεωργικές εκτάσεις σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση. Η διαφοροποίηση επιτρέπει τη μεταφορά πόρων από τον πρώτο στο δεύτερο πυλώνα, με αποτέλεσμα να μπορούν να αυξηθούν τα κονδύλια που διατίθενται για γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα.

Η μεταρρύθμιση των καθεστώτων αγοράς για τον καπνό, το ελαιόλαδο, το βαμβάκι και το λυκίσκο, το 2004, καθώς και η μεταρρύθμιση στον τομέα της ζάχαρης, το 2005, επιβεβαίωσαν το νέο προσανατολισμό που δόθηκε στην ΚΓΠ το 2003.

Ο δεύτερος πυλώνας περιλαμβάνει σειρά μέτρων για την προστασία του καλλιεργημένου περιβάλλοντος. Ο νέος κανονισμός για την αγροτική ανάπτυξη, ο

⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του Συμβουλίου της 29^{ης} Σεπτεμβρίου 2003 για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστάτα άμεσης στήριξης στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς (ΕΕ L 270 της 21.10.2003, σ. 1).

οποίος καλύπτει την περίοδο 2007–2013⁶, συνδέει τα περιβαλλοντικά μέτρα με τους στόχους του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον⁷. Οι κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές⁸ ορίζουν τρεις τομείς προτεραιότητας στους οποίους μπορούν να ληφθούν μέτρα για τη βελτίωση του περιβάλλοντος και του τοπίου: βιοποικιλότητα, διατήρηση και ανάπτυξη γεωργικών και δασοπονικών συστημάτων υψηλής φυσικής αξίας και παραδοσιακά γεωργικά τοπία, ύδατα και αλλαγή του κλίματος. Τα κυριότερα νέα μέτρα συνίστανται στην ουσιαστικότερη στήριξη των γεωργών στις περιοχές του δικτύου Natura 2000 και σε άλλες περιοχές υψηλής φυσικής αξίας. Οι ενισχύσεις για μειονεκτικές περιοχές και για γεωργοπεριβαλλοντικά μέτρα εξακολουθούν να υφίστανται. Στο μέλλον, η πολλαπλή συμμόρφωση θα ισχύει και για τα περισσότερα περιβαλλοντικά μέτρα.

Οι ανωτέρω αλλαγές της ΚΓΠ απαιτούν καλύτερη παρακολούθηση της εξέλιξης των συστημάτων γεωργικής παραγωγής και των τρόπων χρήσης γης σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και των επιπτώσεων της εξέλιξης αυτής στο περιβάλλον. Αν και υπάρχουν άλλα συστήματα δεικτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. στους τομείς των διαρθρωτικών ταμείων, της αειφόρου ανάπτυξης και της αγροτικής ανάπτυξης), ή άλλων διεθνών οργάνων (π.χ. ΟΟΣΑ, Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα) που περιλαμβάνουν γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες, είναι απαραίτητο να διαμορφωθεί μια σειρά ειδικών δεικτών για τη μέτρηση της προόδου της περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης στην ΚΓΠ, οι οποίοι θα χρησιμεύσουν στην αξιολόγηση των επιπτώσεων των σχετικών με τις πολιτικές αποφάσεων, στον εντοπισμό των ελλείψεων των υφιστάμενων μέτρων και των αναγκών για νέες πρωτοβουλίες καθώς και, κατά περίπτωση, στη βελτίωση της στοχοθέτησης των μέτρων και της προσαρμογής τους στις τοπικές συνθήκες.

3.2. Η ανάγκη διαμόρφωσης γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών για την υποστήριξη της διαδικασίας χάραξης πολιτικής

Η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών στην ΚΓΠ είναι δυναμική διαδικασία που απαιτεί τακτική παρακολούθηση. Οι γεωργοπεριβαλλοντικοί δείκτες αποτελούν ουσιώδη εργαλεία για την παρακολούθηση αυτή. Μπορούν να εξυπηρετήσουν διάφορους σκοπούς:

- παροχή πληροφοριών για την τρέχουσα κατάσταση του καλλιεργημένου περιβάλλοντος και τις συντελούμενες αλλαγές της·
- παρακολούθηση των επιπτώσεων της γεωργίας το περιβάλλον·
- εκτίμηση του αντίκτυπου της γεωργικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής στην περιβαλλοντική διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων·
- παροχή στοιχείων για τη λήψη αποφάσεων γεωργικής και περιβαλλοντικής πολιτικής·
- επεξήγηση των γεωργοπεριβαλλοντικών σχέσεων στο ευρύ κοινό.

Ένα συνεκτικό σύστημα γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών πρέπει να είναι ικανό να καταγράφει τις κυριότερες θετικές και αρνητικές επιπτώσεις της γεωργίας στο

⁶ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου της 20ής Σεπτεμβρίου 2005 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) (ΕΕ L 277 της 21.10.2005, σ. 1).

⁷ Απόφαση 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον (ΕΕ L 242 της 10.9.2002, σ. 1).

⁸ Απόφαση 2006/144/ΕΚ του Συμβουλίου της 20ής Φεβρουαρίου 2006 (ΕΕ L 55 της 25.2.2006, σ. 20).

περιβάλλον και να αποτυπώνει τις περιφερειακές διαφορές στις οικονομικές δομές και φυσικές συνθήκες. Έτσι, θα παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για την αξιολόγηση της γεωργικής πολιτικής ως προς τη συμβολή της στη διατήρηση των περιβαλλοντικών πόρων, από τους οποίους εξαρτάται το μέλλον της γεωργίας και της κοινωνίας εν γένει.

4. ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

4.1. Η επιχείρηση IRENA

Σκοπός της επιχείρησης IRENA ήταν η διαμόρφωση και συγκέντρωση, για την ΕΕ-15, των 35 γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών που ορίστηκαν στις ανακοινώσεις COM(2000) 20 και COM(2001) 144 της Επιτροπής, στα κατάλληλα γεωγραφικά επίπεδα και, κατά το δυνατόν, βάσει των υφιστάμενων πηγών δεδομένων.

Από την επιχείρηση IRENA προέκυψαν τα ακόλουθα:

- 1) 40 δελτία στοιχείων για τους δείκτες⁹ και οι αντίστοιχες σειρές δεδομένων, τα οποία καλύπτουν 42 δείκτες και υπο-δείκτες·
- 2) μία Έκθεση σχετικά με τους δείκτες, στην οποία γίνεται επισκόπηση των γεωργοπεριβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων βάσει των ληφθέντων από τους δείκτες αποτελεσμάτων και περιγράφεται η πρόοδος που επιτελέστηκε στη διαμόρφωση και συγκέντρωση των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών·
- 3) μία Έκθεση αξιολόγησης βάσει των δεικτών, με θέμα την ενσωμάτωση των γεωργικών προβληματισμών στην ΚΓΠ, στη οποία εξετάζεται η χρησιμότητα του συστήματος δεικτών για την αξιολόγηση των πολιτικών και
- 4) μία Έκθεση αξιολόγησης, όπου αναλύεται η υλοποίηση της επιχείρησης IRENA, αξιολογούνται οι δείκτες και οι πηγές δεδομένων που χρησιμοποιήθηκαν και εντοπίζονται οι τομείς στους οποίους θα πρέπει να επικεντρωθούν οι μελλοντικές εργασίες.

4.2. Τα κυριότερα αποτελέσματα όσο αφορά τη διαμόρφωση των δεικτών

Χάρη στην επιχείρηση IRENA, σημειώθηκε ουσιαστική πρόοδος στη διαμόρφωση γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών σε επίπεδο ΕΕ-15, ιδίως όσον αφορά τις έννοιες, τον εντοπισμό των πηγών δεδομένων και τη συγκέντρωση σειρών δεδομένων. Στο παράρτημα 1 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής περιλαμβάνονται ο κατάλογος των 42 δεικτών και υπο-δεικτών που διαμορφώθηκαν, καθώς και οι ορισμοί τους, οι πηγές και το γεωγραφικό πεδίο αναφοράς δεδομένων και οι χρονοσειρές που χρησιμοποιήθηκαν.

Τα κυριότερα αποτελέσματα συνοψίζονται ως εξής:

- από τους 42 δείκτες και υπο-δείκτες, 11 κρίθηκαν χρήσιμοι, 30 δυνητικά χρήσιμοι, ενώ ένας μόνο θεωρήθηκε μικρής χρησιμότητας. Ωστόσο, σε καθεμία από τις ομάδες αυτές, οι διάφοροι δείκτες δεν έχουν διαμορφωθεί στον ίδιο βαθμό (βλέπε σημείο 6).

⁹ Αν και η ανακοίνωση COM(2000) 20 προβλέπει 35 δείκτες, ορισμένοι από αυτούς υποδιαιρούνται σε υποδείκτες. Επίσης, μετά από σχετικό αίτημα των κρατών μελών, προστέθηκε ένα δείκτης για τις εκπομπές αμμωνίας στην ατμόσφαιρα.

- περίπου ένα τρίτο των δεικτών βασίζονται σε δεδομένα περιφερειακού επιπέδου (NUTS¹⁰ 2 και 3), ενώ σχεδόν τα δύο τρίτα είναι δείκτες εθνικού επιπέδου. Πολλοί δείκτες των πεδίων κατάσταση/επιπτώσεις διαμορφώθηκαν με βάση μοντελοποιημένα δεδομένα ή περιπτώσιολογικές μελέτες·
- όσον αφορά τη χρονοκλίμακα, το ήμισυ περίπου των δεικτών βασίζονται σε χρονοσειρές. Δεκαοκτώ δείκτες καλύπτουν τη χρονική περίοδο 1990–2000.

Πέραν τούτου, με την επιχείρηση IRENA αποκτήθηκε σημαντικός όγκος γνώσεων και ειδίκευσης σχετικά με την τεχνική εφικτότητα και την ερμηνεία των δεικτών. Συγκεντρώθηκαν πολλές πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση και τις τάσεις των περιβαλλοντικών συνθηκών που σχετίζονται με τη γεωργία, καθώς και με τα μέτρα που διατίθενται για την επίτευξη της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης.

Στο πλαίσιο της επιχείρησης IRENA, υπήρξε στενή συνεργασία και επικοινωνία, σε θέματα γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών, μεταξύ της Επιτροπής, του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΕΑ) και των κρατών μελών. Τα κράτη μέλη¹¹ παρείχαν χρήσιμη ανάδραση για τα δελτία στοιχείων των δεικτών καθώς και για τη σχετική με τους δείκτες έκθεση, ιδίως όσον αφορά τις έννοιες και την ποιότητα και παρουσίαση των δεδομένων.

5. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΟΥΝ ΣΤΙΣ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ

Κατά τη διάρκεια της επιχείρησης IRENA, διαπιστώθηκε, για ορισμένους δείκτες, η ύπαρξη διαφόρων περιοριστικών παραγόντων:

- 1) ανεπάρκεια στις σειρές δεδομένων που αφορούν ορισμένους δείκτες, από πλευράς εναρμόνισης (π.χ. διαχείριση των εκμεταλλεύσεων), ποιότητας των δεδομένων (π.χ. γενετική ποικιλότητα), γεωγραφικής κάλυψης (π.χ. ποιότητα των υδάτων) και/ή διαθεσιμότητα των σειρών δεδομένων (π.χ. εκτάσεις με βιολογικές καλλιέργειες)·
- 2) τα μοντέλα βάσει των οποίων υπολογίζονται ορισμένοι δείκτες χρειάζονται μεθοδολογική βελτίωση ή περαιτέρω επικύρωση (π.χ. διάβρωση του εδάφους, ποιότητα του εδάφους)·
- 3) για ορισμένους δείκτες απαιτείται περαιτέρω εννοιολογική βελτίωση (π.χ. διαχείριση των εκμεταλλεύσεων, κατάσταση του τοπίου, γεωργικές εκτάσεις μεγάλης φυσικής αξίας).

Οι περιοριστικοί αυτοί παράγοντες δεν αναιρούν τη χρησιμότητα των δεικτών για τις γεωργοπεριβαλλοντικές αναλύσεις. Υποδεικνύουν, μάλλον, την ανάγκη περαιτέρω επεξεργασίας των δεικτών αυτών με σκοπό τη βελτίωση των εννοιών, των μεθοδολογικών προσεγγίσεων και των μεθόδων συλλογής δεδομένων, τη διαμόρφωση νέων σειρών δεδομένων, εφόσον είναι αναγκαίο, και τη βελτίωση/επικύρωση των υφιστάμενων εργαλείων μοντελοποίησης.

¹⁰ Ονοματολογία των Εδαφικών Στατιστικών Μονάδων.

¹¹ Η ομάδα «Γεωργία και περιβάλλον» της Eurostat αποτέλεσε τον φορέα μέσω του οποίου διεξήχθησαν οι διαβουλεύσεις με τα κράτη μέλη για την επιχείρηση IRENA, σε συνδυασμό με την ομάδα γεωργίας του ΕΕΑ-EIONET (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφοριών και Παρατηρήσεων σχετικά με το Περιβάλλον).

Με βάση το στάδιο της διαμόρφωσής τους, οι δείκτες IRENA μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες (βλέπε επίσης πίνακα του παραρτήματος):

- A. λειτουργικοί δείκτες, των οποίων οι έννοιες και οι μετρήσεις είναι σαφώς καθορισμένες και για τους οποίους διατίθενται δεδομένα σε εθνικό και, κατά περίπτωση, σε περιφερειακό επίπεδο·
- B. δείκτες οι οποίοι είναι μεν σαφώς καθορισμένοι, αλλά δεν έχουν επιτύχει ακόμα το πλήρες πληροφοριακό δυναμικό τους εξαιτίας της έλλειψης περιφερειακών ή εναρμονισμένων δεδομένων ή λόγω αδυναμιών των προσεγγίσεων μοντελοποίησης στις οποίες βασίζονται·
- Γ. δείκτες που χρειάζονται ουσιαστική βελτίωση προκειμένου να καταστούν πλήρως λειτουργικοί. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν δείκτες που χρειάζονται περαιτέρω βελτιώσεις εννοιολογικού και μεθοδολογικού χαρακτήρα, καθώς και δείκτες για τους οποίους απαιτείται βελτίωση της ποιότητας των υφισταμένων δεδομένων, συλλογή νέων δεδομένων ή περαιτέρω επεξεργασία και επικύρωση των μοντέλων στα οποία βασίζονται.

Πέραν τούτου, οι δείκτες πρέπει να επεκταθούν για να καλύψουν και τα νέα κράτη μέλη.

6. ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΒΗΜΑΤΑ: ΟΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΩΡΓΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΥΣ ΔΕΙΚΤΕΣ

Από τα προαναφερθέντα στοιχεία προκύπτουν τρεις βασικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο των μελλοντικών εργασιών για τους γεωργοπεριβαλλοντικούς δείκτες της ΕΕ:

- εξορθολογισμός της σειράς δεικτών IRENA και ενίσχυση της καταλληλότητάς τους για τη χάραξη πολιτικής·
- παγείωση της επιλεγείσας σειράς δεικτών, επέκτασή της ώστε να καλύψει τα νέα κράτη μέλη και συμπλήρωση των υφιστάμενων κενών·
- εγκατάσταση μόνιμου και σταθερού μηχανισμού, αναγκαίου για τη μακροπρόθεσμη λειτουργία του συστήματος δεικτών.

6.1. Εξορθολογισμός της σειράς δεικτών IRENA και ενίσχυση της πολιτικής καταλληλότητάς τους για τη χάραξη πολιτικής

Λαμβανομένων υπόψη των εννοιολογικών και τεχνικών περιορισμών στους οποίους υπόκεινται ορισμένοι δείκτες, η επιλογή εκείνων που θα διατηρηθούν και θα αναπτυχθούν περαιτέρω επιβάλλεται να γίνει βάσει κριτηρίων.

Βασικό κριτήριο για την εν λόγω επιλογή αποτελεί η καταλληλότητα των δεικτών ως πληροφοριακού εργαλείου για τη χάραξη πολιτικής. Πρέπει να ληφθεί υπόψη εν προκειμένω ότι η παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών, στο πλαίσιο μιας συνολικής σχετικής στρατηγικής, συνεπάγεται διάφορα επίπεδα ανάλυσης και αξιολόγησης όσον αφορά, επί παραδείγματι, ειδικά κλαδικά μέτρα, οριζόντια μέσα άσκησης πολιτικής, προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, κλπ. Για τη διεξαγωγή των αναλύσεων στα διάφορα αυτά επίπεδα, είναι σημαντικό να διατίθεται μια συνεκτική σειρά γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών που καταγράφουν την περιφερειακή ποικιλομορφία των συστημάτων γεωργικής παραγωγής (π.χ.

εξειδικεύσεις, τύποι παραγωγής, καλλιεργητικές μέθοδοι), καθώς και τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις των συστημάτων αυτών στους διάφορους περιβαλλοντικούς πόρους. Πέραν τούτου, το σύνολο των δεικτών θα πρέπει να μπορεί να προσαρμόζεται στις μελλοντικές ανάγκες των πολιτικών, όπως επί παραδείγματι, στην εξέλιξη των πολιτικών για τα ύδατα, στα νέα μέτρα της ΚΓΠ ή στις τάσεις που επικρατούν στο ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο.

Εξετάζεται τώρα η προσθήκη ορισμένων γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών στο κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης για τη χρονική περίοδο 2007–2013. Πρόκειται για κοινούς δείκτες που καλύπτουν περιβαλλοντικά ζητήματα προτεραιότητας, όπως τη βιοποικιλότητα και τις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας, τα ύδατα και την αλλαγή του κλίματος¹².

Ένα επιπλέον κριτήριο, το οποίο είναι σκόπιμο να ληφθεί υπόψη κατά την επιλογή των δεικτών που πρέπει να διατηρηθούν, είναι η τεχνική εφικτότητα της διαμόρφωσής τους. Η επιχείρηση IRENA κατέδειξε ότι ορισμένοι δείκτες είναι ιδιαίτερα πολύπλοκοι ή ότι η διαμόρφωσή τους θα απαιτούσε δυσανάλογα υψηλούς πόρους.

Τέλος, προτείνεται ορισμένοι δείκτες IRENA να θεωρηθούν στο μέλλον ως υπο-δείκτες άλλων δεικτών με τους οποίους είναι στενά συνδεδεμένοι.

Προκειμένου να καλυφθούν τα διαφορετικά επίπεδα της παρακολούθησης της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών και λαμβανομένου υπόψη του έργου που επιτελέστηκε μέχρι σήμερα, η Επιτροπή προτείνει:

- να διατηρηθεί μια βασική σειρά 28 δεικτών, στους οποίους περιλαμβάνονται 26 δείκτες IRENA και δύο νέοι δείκτες που καλύπτουν νέα γεωργοπεριβαλλοντικά ζητήματα (βλέπε συνημμένο πίνακα).

6.2. Παγίωση της επιλεγείσας σειράς δεικτών, επέκταση της κάλυψης στα νέα κράτη μέλη και συμπλήρωση των υφισταμένων κενών.

Η επιχείρηση IRENA πέτυχε εν γένει το στόχο της που συνίστατο στη χρησιμοποίηση των διαθέσιμων και ευπρόσιτων γεωργοπεριβαλλοντικών στοιχείων και δεδομένων σε επίπεδο EE-15. Μένει τώρα να διατηρηθεί η εξορθολογισμένη σειρά δεικτών, να ενημερωθούν οι αντίστοιχες βάσεις δεδομένων και να εμπλουτιστούν ώστε να καλύψουν τα νέα κράτη μέλη.

Ωστόσο, θα πρέπει επίσης να αρθούν οι περιοριστικοί παράγοντες που μειώνουν επί του παρόντος το πληροφοριακό δυναμικό ορισμένων δεικτών. Προς τον σκοπό αυτό, χρειάζεται να καταβληθούν προσπάθειες κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου για να επιτευχθούν οι εννοιολογικού και μεθοδολογικού χαρακτήρα βελτιώσεις των δεικτών αυτών και για τη συλλογή των αναγκαίων δεδομένων ή τη βελτίωση της πρόσβασης στα υπάρχοντα δεδομένα, ιδίως σε περιφερειακό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητη η πλήρης συμμετοχή και δέσμευση των κρατών μελών, τα οποία είναι εν τέλει υπεύθυνα για τη συλλογή των δεδομένων.

¹² Πρόκειται για τους ακόλουθους δείκτες: πληθυσμός εκτρεφόμενων ειδών πτηνών, περιοχές υψηλής φυσικής αξίας, ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών στοιχείων και παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η Επιτροπή προτείνει να ληφθούν τα ακόλουθα μέτρα::

- να ενισχυθεί περαιτέρω η ισχύουσα νομοθεσία που αφορά τα γεωργικά – στατιστικά και διοικητικά – δεδομένα, ώστε να καλύψει αποτελεσματικότερα τις ανάγκες των γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών σε δεδομένα·
- να οργανωθούν, κατά περίπτωση, νέες έρευνες σε επίπεδο ΕΕ, ιδίως όσον αφορά τις διαχειριστικές πρακτικές των εκμεταλλεύσεων και τη χρήση γεωργικών εισροών·
- να εξεταστούν, στο πλαίσιο της υπό εξέλιξη διαδικασίας επικαιροποίησης του Δικτύου Γεωργικής Λογιστικής Πληροφόρησης (ΔΓΛΠ), οι δυνατότητες βελτίωσης και επέκτασης της χρήσης του ΔΓΛΠ, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ζήτηση για γεωργοπεριβαλλοντικές εκθέσεις και αναλύσεις·
- εφόσον είναι αναγκαίο, να βελτιωθούν και να επικυρωθούν τα πλαίσια μοντελοποίησης·
- να συνεχιστεί η αναζήτηση καλύτερων δεικτών για τη βιοποικιλότητα, τα ενδιαίτημα και το τοπίο·
- να διερευνηθούν οι δυνατότητες άντλησης καλύτερων δεδομένων:
 - από τα συστήματα περιβαλλοντικής παρακολούθησης, ιδίως βάσει της οδηγίας για τη νιτρορρύπανση, της οδηγίας πλαισίου για τα ύδατα και των οδηγιών για τα πτηνά και τα ενδιαίτημα·
 - με μεθόδους χωρικοποίησης (π.χ. ανακατανομή, σε άλλες γεωγραφικές μονάδες, των γεωργικών δεδομένων που αναφέρονται σε διοικητικό επίπεδο) και άλλες σχετικές με τα χωρικά δεδομένα τεχνικές (π.χ. στατιστικές έρευνες βάσει εδαφικών υποδιαίρεσεων-area-frame surveys, μέθοδοι γεωαναφοράς)·
 - από μη δημόσιους φορείς παροχής δεδομένων (π.χ. πανευρωπαϊκή βάση δεδομένων για την παρακολούθηση των πτηνών)· μπορεί να απαιτηθεί εν προκειμένω ενοποίηση και εναρμόνιση των υφιστάμενων σειρών δεδομένων για να αυξηθούν η διαφάνεια και η ποιότητά τους·
 - μέσω άλλων ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών, όπως η παγκόσμια παρακολούθηση του περιβάλλοντος και της ασφάλειας (GMES) και η υποδομή χωρικών πληροφοριών στην Ευρώπη (INSPIRE)·
 - μέσω του παγκόσμιου συστήματος συστημάτων γεωσκοπησης (GEOSS)·
- να βελτιωθεί ο συντονισμός με άλλες σχετικές με τους δείκτες δραστηριότητες¹³.

6.3. Συγκρότηση μόνιμου και σταθερού μηχανισμού, αναγκαίου για την μακροπρόθεσμη λειτουργία του συστήματος δεικτών

Ο καθορισμός των καταλλήλων δεικτών, των μεθόδων υπολογισμού και των πηγών δεδομένων αποτελεί μέρος μόνο των απαιτούμενων εργασιών στο πλαίσιο της διαμόρφωσης του συστήματος πληροφόρησης για την παρακολούθηση της ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών προβληματισμών.

¹³ Βλέπε τελευταία παράγραφο του σημείου 3.1.

Προκειμένου να επιτευχθεί ένα πλήρως λειτουργικό σύστημα, ικανό να εξυπηρετήσει τους διάφορους σκοπούς χάραξης πολιτικής, πρέπει να μετατραπεί το έργο που επιτελέστηκε σε προσωρινή βάση στο πλαίσιο της επιχείρησης IRENA, σε σταθερή διαδικασία συστηματικής συλλογής των δεδομένων που χρειάζονται για τη διαμόρφωση, συγκέντρωση, διατήρηση και επικαιροποίηση των δεικτών. Γι' αυτό απαιτείται μόνιμος και σταθερός μηχανισμός με επικεφαλής την Eurostat, ο οποίος θα βασίζεται στη στενή συνεργασία με τις στατιστικές υπηρεσίες των κρατών μελών και τα Υπουργεία Γεωργίας και Περιβάλλοντος, καθώς και στη σύμπραξη με άλλους ευρωπαϊκούς οργανισμούς (όπως ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος).

Η δημιουργία αυτού του μόνιμου και σταθερού μηχανισμού θα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τη μελλοντική διαμόρφωση δεικτών σε επίπεδο ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό θα καθοριστούν και θα ανατεθούν στους συνεργαζόμενους οργανισμούς σαφείς αρμοδιότητες για τη διαχείριση του νέου συστήματος πληροφόρησης σε μόνιμη βάση, χωρίς να δημιουργηθούν νέες γραφειοκρατικές δομές.

Η Επιτροπή προτείνει:

- να δημιουργηθεί μόνιμος και σταθερός μηχανισμός, ο οποίος είναι αναγκαίος για τη μακροπρόθεσμη λειτουργία του συστήματος δεικτών. Πρόκειται για μακροπρόθεσμο έργο, το οποίο απαιτεί τη στήριξη και πλήρη συμμετοχή και δέσμευση των κρατών μελών, ιδίως όσον αφορά τη συλλογή και παροχή των αναγκαίων δεδομένων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρόταση για ενοποιημένη σειρά γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών

DPSIR		αριθ.	Δείκτης	Βαθμός διαμόρφωσης	Κυριότεροι περιοριστικοί παράγοντες / απαιτούμενη βελτίωση ¹ (X)				
Πεδίο	Υπο-πεδίο				Εννοιολογική βελτίωση	Βελτίωση του μοντέλου	Διαθεσιμότητα περιφερειακών δεδομένων	Ποιότητα δεδομένων ²	
								Σ	A
Ανταπόκριση	Δημόσια πολιτική	1	Γεωργοπεριβαλλοντικές δεσμεύσεις	B				X	
		2	Γεωργικές περιοχές του δικτύου Natura 2000	A				X	
	Τεχνολογία και δεξιότητες	3	Επίπεδο κατάρτισης των γεωργών και χρήση περιβαλλοντικών συμβουλευτικών υπηρεσιών στον γεωργικό τομέα	A/B	X			X	
		4	Έκταση βιολογικής καλλιέργειας	A					
Κινητήριες δυνάμεις	Χρήση εισροών	5	Κατανάλωση ανόργανων λιπασμάτων	B			X	X	
		6	Κατανάλωση φυτοφαρμάκων	Γ			X	X	
		7	Άρδευση	A					
		8	Ενεργειακή κατανάλωση	B	X		X	X	
	Χρήση γης	9	Αλλαγή στη χρήση γης	B			X		
		10	Τύποι καλλιέργειας/κτηνοτροφίας	B	X			X	
	Διαχείριση εκμεταλλεύσεων	11	Πρακτικές διαχείρισης εκμεταλλεύσεων	B/Γ	X		X	X	
	Τάσεις	12	Εντατικοποίηση / εκτατικοποίηση	A				X	
		13	Εξειδίκευση	A					
		14	Κίνδυνος εγκατάλειψης της γης	Γ	X	X			

Πρόταση για ενοποιημένη σειρά γεωργοπεριβαλλοντικών δεικτών (συνέχεια)

DPSIR		αριθ.	Δείκτης	Βαθμός διαμόρφωσης	Κυριότεροι περιοριστικοί παράγοντες / απαιτούμενη βελτίωση ¹ (X)				
Πεδίο	Υπο-πεδίο				Εννοιολογική βελτίωση	Βελτίωση του μοντέλου	Διαθεσιμότητα περιφερειακών δεδομένων	Ποιότητα δεδομένων ²	
								Σ	A
Πιέσεις και οφέλη	Ρύπανση	15	Ακαθάριστο ισοζύγιο αζώτου	B			X		X
		16	Κίνδυνος ρύπανσης από φωσφόρο	Νέο	X	X	X	X	X
		17	Κίνδυνος από φυτοφάρμακα	Νέο	X	X	X	X	
		18	Εκπομπές αμμωνίας	B		X	X	X	X
		19	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου	A					X
	Εξάντληση πόρων	20	Υδροληψία	Γ			X		X
		21	Διάβρωση του εδάφους	B	X	X			
		22	Γενετική ποικιλότητα	Γ	X		X		X
	Οφέλη	23	Γεωργικές εκτάσεις υψηλής φυσικής αξίας	Γ	X				
24		Παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές	B	X		X	X	X	
Κατάσταση/επιπτώσεις	Βιοποικιλότητα και ενδιαιτήματα	25	Πληθυσμιακές τάσεις στα είδη εκτρεφόμενων πτηνών	B			X		X
	Φυσικοί πόροι	26	Ποιότητα του εδάφους	Γ	X		X		X
		27.1	Ποιότητα των υδάτων – νιτρορρύπανση	B			X		X
		27.2	Ποιότητα των υδάτων – ρύπανση από φυτοφάρμακα	B			X		X
	Τοπίο	28	Τοπίο – κατάσταση και ποικιλομορφία	Γ	X	X	X	X	X

¹ Περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με την περιγραφή και τις μετρήσεις των δεικτών, καθώς και τις απαιτούμενες βελτιώσεις, παρέχονται στο παράρτημα 2 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

² Πηγές δεδομένων που απαιτούν βελτίωση: Σ = πηγές στατιστικών δεδομένων (π.χ. έρευνα για τη διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων), Δίκτυο Γεωργικής Λογιστικής Πληροφόρησης, A = άλλες πηγές (π.χ. διοικητικά δεδομένα, ετήσιες εκθέσεις προόδου σχετικά με την εφαρμογή των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης)